
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.3:343.5:316.36:159.9

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.1>

О. І. Зінсу

аспірантка відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДНИК СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ, ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Наукова стаття присвячена аналізу правового виховання та його ролі у сфері запобігання, протидії домашньому насильству. Логіка представлення результатів проведеного дослідження викладає сутність правового виховання як елемента державного будівництва та як структурної одиниці системи запобігання, протидії домашньому насильству. З огляду на складність і багатогранність озвученої проблематики в роботі акцентовано увагу на позитивному й природному праві, що має значення для виокремлення та обґрунтування сучасної парадигми державотворення в Україні, а отже й перегляду критеріїв правомірної поведінки в сім'ї, побуті, родині. Зазначений підхід дозволяє охопити інтегральність сутності правового виховання стосовно його динаміко-статистичного характеру, у зв'язку із чим зростає його роль як цілеспрямованого процесу якісних змін особистості, що здійснюється в змістовній і технологічній єдності за певними психолого-педагогічними умовами, принципами, правилами.

У роботі виокремлено функції та організаційні форми правового виховання. На основі опитування батьків стосовно сімейного виховання визначено роль сім'ї у формуванні ціннісно-сислової сфери особистості. З'ясовано, що правове виховання як засіб запобігання, протидії домашньому насильству здійснюється на макро-, мікро- й індивідуальному рівнях. Зазначено, що детермінантами результатів правового виховання як інтегрального багатфакторного утворення є комплекс чинників соціально-економічного, політичного, біологічного, психологічного характеру. Провідною ланкою дієвості, ефективності й результативності правового виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству виступає комплексно розроблена й чітко скоординована взаємоузгодженість суб'єктів, учасників правового виховання. Важливою умовою досягнення очікуваних результатів правового виховання є належна організація правозахисних і правоосвітніх кампаній серед населення. Доцільним вбачаються інноваційні заходи правової просвіти у формі тренінгів, рольових ігор, модульного навчання, семінарів-практикумів тощо.

Наголошено на взаємозв'язку правового виховання з рівнем соціальної задоволеності особи й підкреслено роль самореалізації, саморозвитку, самовиховання особистості у формуванні правового світогляду, спроможності самостійного орієнтування та аналізу правових ситуацій, процесів та явищ. Перспективною тенденцією модернізації правового виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству вбачається вивчення вітчизняного й закордонного досвіду, що спонукає до розробки й застосування інноваційних методів правового виховання, посилення захисту прав людини й громадянина, утвердження верховенства права, миру, злагоди й соціального добробуту.

Ключові слова: держава, суспільство, право, соціально-правова матриця, соціалізація, домашнє насильство, правова поведінка, правове виховання, маргінальність, юридична відповідальність.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними соціальними запитами наукових пошуків юридично-психологічних аспектів домашнього насильства й розробки ефективних методів активізації правового виховання в системі запобігання, протидії домашньому насильству відповідно до вимог інформаційного відкритого демократичного суспільства й вимог євроінтеграційних процесів у Україні.

З цього приводу слід відзначити, що в Україні «за I квартал 2020 року суб'єктами взаємодії зафіксовано 46 997 звернень із приводу домашнього насильства, що на 48% більше в порівнянні з аналогічним періодом минулого року (31 735 звернень), із них: від дітей надійшло 420 звернень, що становить 0,8% від загальної кількості; від жінок – 40 200 звернень, що становить 85% від загальної кількості; від чоловіків – 6 377 звернень, що складає 13,6% від загальної кількості звернень. Обліковано 103 звернення щодо вчинення домашнього насильства стосовно осіб з інвалідністю» [1]. Також варто наголосити на існуванні домашнього насильства в стані латентності, яка нерідко детермінована соціальною інерцією, стереотипною ментальністю, низьким рівнем правової обізнаності, недовірою чи неспроможністю до захисту своїх прав та інтересів. За цих обставин вкрай важливою є реалізація випереджувальної ролі правового виховання, що в умовах імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання, протидії домашньому насильству є одним із пріоритетних завдань розбудови правової держави. Отже, увага до проблематики правового виховання як складової частини державного будівництва й елемента системи запобігання, протидії домашньому насильству спонукає потребу відповідного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази свідчить, що проблематика правового виховання неодноразово розглядалася філософами, вченими протягом усього розвитку суспільства. Філософсько-правові аспекти правового виховання розглядали Платон, Арістотель, Н. Кузанський, Г. Гегель, Ж.-Ж. Руссо й інші мислителі світової куль-

тури. Окремі аспекти соціального виховання вивчали Л. Виготський, В. Сухомлинський, А. Макаренко, К. Ушинський. Л. Новікова, В. Краковський.

Водночас новітні тенденції світової геополітики, пов'язані з реалізацією ідей природного права, розбудовою правової держави й формуванням громадянського суспільства зумовлюють собою перегляд правової поведінки в сім'ї, побуті, родині й спонукають до вдосконалення механізмів правового виховання. Одним із провідних ланок зазначеного вектора є формування нового розуміння критерій правомірної-неправомірної поведінки в сім'ї, побуті, родині.

З огляду на це, перед вченими світу й зокрема перед вітчизняними вченими постали завдання теоретико-прикладних досліджень у сфері запобігання, протидії домашнього насильства. Так, окремі аспекти домашнього насильства й напрямки правового виховання розкрито в численних наукових працях, методичних дидактичних розробках сучасних вітчизняних вчених. Зокрема, модель факторів, що зумовлюють насильство в сім'ї, вивчав А. Бова (2005 р.); О. Бойко в дисертаційній роботі виклав насильство в сім'ї: соціологічний аналіз явища (2003 р.); взаємозв'язок між насильством і соціалізацією особистості досліджували Д. Варивод, Ю. Завацький (2018 р.); насильство дітей у сім'ї: умови, причини й фактори виникнення досліджувала Т. Гончарова (2010 р.); проблеми насильства в сучасній сім'ї: теоретичні аспекти привернули увагу Н. Гнатюк, О. Василенко (2014 р.); педагогічні умови правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї та закладу освіти досліджувала в дисертаційній роботі Г. Задорожна (2018 р.); правову пропаганду як форма виховання в правовій державі вивчав А. Заєць (2016 р.); правову соціалізацію як процес формування правової культури вивчала І. Коваленко (2011 р.); наукові пошуки правового виховання в контексті становлення правового суспільства здійснила Г. Ковальова (2013 р.); актуальні проблеми правового виховання молоді досліджувала А. Колеснікова (2013 р.); основні принципи й завдання стратегії сімейного вихо-

вання розкрив А. Рацул (2020 р.); шляхи запобігання насильству в сім'ї вивчав Т. Філоненко (2017 р.).

Своєю чергою домашнє насильство як суспільно небезпечне посягання на сім'ю та виховання неповнолітніх досліджувала В. Гальцова (2017 р.); правове виховання старшокласників у виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина XX століття) обґрунтувала М. Кащук (2016 р.); питання історії розробки й започаткування корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї, в Україні досліджувала І. Трубавіна (2016 р.).

Натомість, незважаючи на значний обсяг публікацій, наукові пошуки ефективності правового виховання як чинника запобігання, протидії домашньому насильству не втрачають своєї актуальності й потребують комплексних науково-прикладних досліджень.

Мета статті полягає в аналізі правового виховання як складової системи запобігання, протидії домашньому насильству.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що кожне суспільство намагається сконструювати свої значущі взірці змістовно-цільової поведінки особистості. Згідно з концепцією позитивного права й відповідно до типу правової системи, соціально-економічних відносин, історичних умов, інтересів домінантних політичних сил держава встановлює, визначає загальнодержавні правила поведінки, й за їх невиконання передбачається юридична відповідальність. Натомість природне право (натуралістична юриспруденція) відстоює природні закони на соціально-натуралістичній доктрині права. Загальним виступає те, що право за своєю спрямованістю визначає межу свободи й дозволеного, координуючи дії та бездіяльність особи, держави, суспільства. Зі зміною політичного режиму, історично-політичних, економічних умов відповідним чином змінюється і правова реальність і парадигма соціального буття соціуму. Це означає, що зафіксовані соціальними інституціями звичні моделі поведінки відхиляються чи кардинально змінюються, набуваючи нових критеріїв правомірності й дозволеності.

Відповідно, на сучасному етапі державотворчих процесів у країнах світу й Укра-

їні зокрема одним з актуальних питань виступає розробка ефективних заходів протидії та запобігання домашньому насильству. Озвучена тема виступає нарізним каменем як у вітчизняному соціально-правовому просторі, так і в багатьох країнах світу. Про це, зокрема, автором розглянуто в науковій праці «Соціальні та юридично-психологічні аспекти домашнього насильства» [2].

Керівні засади державної політики у сфері запобігання, протидії домашнього насильства викладено на законодавчому рівні в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Цивільному кодексі України, Сімейному кодексі України, Кримінальному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення в Україні, Постанові Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 453 «Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року», Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі на період до 2023 року» й в інших нормативно-правових актах, які є частиною національного законодавства України у сфері запобігання, протидії домашньому насильству.

Провідну роль у запобігання, протидії домашньому насильству займає ефективна скоординована система правового виховання населення як у цілому, так і за розподілом цільової аудиторії. Зокрема, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р. «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі на період до 2023 року» серед шляхів і способів розв'язання проблематики домашнього насильства озвучено «проведення комплексної, а також орієнтованої на різні групи населення інформаційно-просвітницької та роз'яснювальної роботи, спрямованої на запобігання домашньому насильству й насильству за ознакою статі» [3]. Своєю чергою

одним із завдань Національної програми правової освіти населення є створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи й обов'язки; забезпечення вільного доступу громадян до джерел правової інформації [4].

Правове виховання, яке є об'єктивною потребою функціонування суспільства на всіх етапах історичного розвитку, базується на конструкції соціально-правової матриці панівного політико-правового курсу. Головне завдання правового виховання полягає у формуванні високої правосвідомості в суспільстві, усуненні правового нігілізму, підвищенні правової культури, що в поєднанні з іншими функціями держави створює міцний фундамент становлення, розвитку сильної незалежної держави й слугують загальним і спеціальним принципам державного будівництва. Також правове виховання є невіддільною складовою частиною кримінально-правової політики держави.

Правове виховання є багатофакторним явищем та являє собою планомірний, систематичний, безперервний, цілеспрямований процес, пов'язаний з якісним перетворенням особистості, створенням готовності до самокерованої правослухняної поведінки під час виконання суспільно-корисної праці.

Головне завдання правового виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству полягає у формуванні ненасильницьких моделей поведінки в сім'ї, родині, побуті, утвердження поваги до прав, свободи іншої людини, повага до правомірного вибору іншої людини, усвідомлення гуманістичних цінностей, що своєю чергою має на меті зниження правопорушень, стимулювання громадян до позитивної соціальної орієнтації, підвищення працездатності особи й сприяє всебічному гармонійному розвитку вільної, самодостатньої особистості.

Функції правового виховання: пізнавальна; інформаційна; роз'яснювальна; регулятивна; комунікативна; просвітницька, прогностична; захисна; нормативна й інші. Правове виховання виокремлюється у формах:

1. Правова просвіта.
2. Правова пропаганда.
3. Правова освіта.

4. Правова агітація.

Організаційні форми правового виховання: індивідуальні, групові, колективні, масові. Зазначені форми перебувають між собою у функціональній залежності й взаємозв'язку. Функцію правового виховання виконують також нормативно-правові акти. «Поряд із формуванням правової свідомості правове виховання поширюється на сферу забезпечення якості правових текстів, включаючи законодавчі акти та їх тлумачення (розуміння), та на сферу забезпечення якості правової діяльності, основу якої складає правова компетенція» [5, с. 377].

Правове виховання пронизує всі сфери суспільного й приватного буття. Перші базові ціннісні паростки правового виховання дитина засвоює в сімейному колі серед батьків, родичів. Атмосфера творчості, в якій зростає дитина, дотримання батьками норм права поряд із духовною складовою частиною сприяють успішній правовій соціалізації дитини, що своєю чергою слугує ефективним засобом запобігання, протидії домашньому насильству. Тож закономірно, що панівна культура сім'ї, в яку включена дитина, впливає на соціалізацію, інтеріоризацію, ідентифікацію особистості. У сім'ї дитина закарбовує ставлення до правових явищ і процесів і поступово віддзеркалює ті чи інші моделі правової поведінки. Сформовані в процесі первинної правової соціалізації моделі поведінки реалізуються надалі зі зростанням дитини. Ставлення до права, сформоване в дитинстві, складає фундамент складової частини соціальної влаштованості. Приміром, як зазначає І. Грищенко, «агресія, яка засвоюється людиною з ранніх років життя, є суспільно підтримуваною формою поведінки, тому її проявів так важко позбутися» [6, с. 32].

«Садизм, знущання та жорстокість, що панують у соціально нещасливих сім'ях, змушують підлітків тікати з дому. Так з'являються бездоглядні й безпритульні діти, що займаються бродяжництвом» [7, с. 329].

Своєю чергою вчена В. Гальцова наголошує, що «домашнє насильство негативно впливає і на дорослих членів сім'ї. Внаслідок його систематичного прояву в родині,

сім'я у більшості випадків, на жаль, виявляється неспроможною виконувати свої головні функції – належного виховання дітей, і надалі може також призвести й до її розпаду» [8, с. 146]. М. Шкробут підкреслює, що «цифри статистики показують, що більша частина (56,655%) шлюбів в Україні розпадаються [9, с. 14].

Водночас «кримінологічний аналіз ситуації щодо сімейного виховання в Україні свідчить, що більша частина дітей, які вчинили злочини, росли в проблемних сім'ях, кожен третій підліток-правопорушник мав неповну сім'ю, 14% дітей із сімей алкоголіків, у 4% дітей батьки ведуть аморальний спосіб життя, а в майже 10% родичі (батьки, брати, сестри) були неодноразово засуджені до позбавлення волі» [10, с. 219].

За такої умови результати проведеного дослідження [11], в якому взяли участь 200 респондентів – батьків дітей віком 6–7 років, засвідчили, що переважна більшість батьків не вважає порушенням права дитини, караючи за щось, ставлячи дитину в куток або іншим чином обмежуючи свободу її руху, очевидно не розуміючи, що це є важливою базовою потребою її розвитку» [11, с. 98]. Г. Задорожна відзначає, що батьки знають, що «вдарити дитину означає порушити її права, водночас 69,5% респондентів використовують фізичні покарання, серед яких перевага надається запотиличникам, дітей шльопають, лупцюють; 31,1% вважають таке покарання допустимим в окремих випадках. Лише 10,1% батьків указали на категоричну недопустимість фізичних покарань ні в яких ситуаціях» [11, с. 98]. «Серед причин, які спонукають батьків використовувати покарання, вказано такі: «дитина не слухається» (27,1%); «і мене батьки били» (26,4%); «не витримують нерви» (16,3%); «закінчуються аргументи й терпіння» (9,2%); «психологічне напруження після роботи» (6,1%); «порушення норм поведінки» (5,3%); «впертість дитини» (4,1%); «свідомо чинить наперекір батькам» (3,2%)» [11, с. 98–99].

«Відповіді на запитання «Чи знайомі Ви із Сімейним кодексом України, з тими правами й обов'язками, які відповідно до цього документу Ви маєте як батьки?»

засвідчили, що про існування сімейного кодексу знають 35,5% батьків, але назвати свої права й обов'язки змогли лише 25,1% респондентів» [11, с. 97].

«На запитання «Чи вважаєте Ви свої знання з правового виховання дитини достатніми?» переважна більшість батьків (83,1%) зазначили, що хотіли б більше знати про права дитини, але водночас вказували на відсутність вільного часу на це; лише 9,1% батьків дали ствердну відповідь і дали позитивну оцінку своїм знанням і вмінням у правовій галузі» [11, с. 99].

А. Рацул відзначає, що вивчення стану виховання дітей у молодих сім'ях останніх десятиліть засвідчує, що переважна більшість молодих батьків мають низку проблем у визначенні загальної стратегії виховання дитини, не дотримуються вікової стратегії, оскільки не знають і не розуміють особливостей психофізіологічного розвитку дитини. Переважна більшість батьків сьогодення є просто не досить готовими до виконання батьківської та виховної функції, мають низький рівень педагогічної культури [12, с. 196].

Пильної уваги потребує і вивчення побутових умов, в яких проходить первинна правова соціалізація дитина. Адже не поодинокі випадки, коли прояви домашнього насильства віддзеркалюються на предметній сфері об'єктів прав спільної сумісної власності подружжя (колишнього подружжя), в тому числі на користуванні квартирою, меблями й іншими побутовими речами.

Це своєю чергою спонукає до організації циклу занять правової освіти населення зі структурними елементами психолого-педагогічного спрямування для батьків і всіх зацікавлених верст населення з метою формування юридичних знань стосовно правомірної поведінки в сім'ї, побуті, родині, гуманістичного світогляду свободи, справедливості. Робота з правового виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству й утвердження миру, злагоди в сім'ї, родині повинна здійснюватися на всіх етапах соціалізації та індивідуального розвитку з урахуванням вікових особливостей, провідної діяльності, середовища оточення, соціальних ролей тощо (з урахуванням вікових особливостей, провідної

діяльності, середовища оточення, фонових знань, соціальних ролей тощо).

Правове виховання як засіб запобігання, протидії домашньому насильству здійснюється на макро-, мікро- й індивідуальному рівнях. На результати правового виховання, які не є однаковими, впливає комплекс чинників соціально-економічного, політичного, біологічного, психологічного характерів.

«До об'єктивних чинників, які істотно впливають на правове виховання, рівень правової свідомості й правової культури, на нашу думку, належать: цивілізаційний і культурний рівні розвитку конкретного суспільства, його політико-правова система; укоріненість серед населення правових, етичних і релігійних норм; наявні в суспільстві правовідносини, правові традиції; правовий менталітет населення тощо» [5, с. 381].

До суб'єктивних чинників належить морально-психологічний клімат щонайближчого оточення особистості, індивідуальні особливості, психологічні й економічні показники, рівень мотивації, освіта, правова культура й індивідуальна траєкторія правової реальності, умови засвоєння соціально-правового досвіду й інші структурні елементи.

Важливим чинником у процесі правового виховання є аналіз отриманих результатів виховання, виявлення та усунення перешкод, що заважають формуванню правомірної поведінки в суб'єктів виховного процесу, детерміновані об'єктивними й суб'єктивними факторами. Правове виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству закономірним чином вимагає модернізації соціально виховних інституцій із метою зниженню рівня соціального сирітства, маргіальності й підвищення ролі сімейного виховання. Зазначене зумовлює необхідність розробки інтегрованих міждисциплінарних підходів під час підготовки програм правового виховання із залученням фахівців у галузі права, педагогіки, психології, медицини, соціології: юристів, батьків та інших суб'єктів системи запобігання, протидії домашньому насильству.

Важливою умовою досягнення позитивних результатів правового виховання

є належна організація заходів правової просвіти у формі тренінгів, рольових ігор, модульного навчання, семінарів-практикумів, методичних об'єднань, круглих столів, лекцій, конкурсів, вікторин, дебатів, дискусій, конференцій із залученням провідних фахівців у галузі права, психології, соціології, педагогіки. У цьому контексті інноваційним є проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» й запровадження курсу занять правової освіти, які носять прикладний зміст. Зокрема, «Права людини», «Конституція України», «Зростаємо громадянами», «Сімейне право», «Розкіш родинного спілкування», «Успішна родина», «Основи міцної родини», «Моя особистість», «Я у світі», «Я-концепція», «Критичне мислення для мене» тощо. Приміром, у Київському міському центрі сім'ї «Родинний дім» діє програма з підготовки молоді до подружнього життя «Щаслива сім'я» [13].

Окремо звернемо увагу на авторський курс А. Буковинського для учнів 10–11 класів «Основи сім'ї» [14]. Зазначений курс викликає чимало дискусій в освітньому просторі вітчизняної педагогічно-правової думки й, можливо, окремі аспекти курсу потребують уточнення, змін, коректування, але загалом за своєю ідеєю, творчим покликом і намаганням донести до старшокласників, молоді необхідні орієнтаційні настанови в суспільному й приватному бутті є неоцінним внеском в соціально-етичне, моральне й правове виховання старшокласників, молоді. На наш погляд, зазначений курс є однією з перших спроб подібного масштабу. Проєкт зацікавить не тільки цільову аудиторію, а й різні вікові й соціальні верстви населення.

Також варто підкреслити, що домашнє насильство нерідко ускладнюється фоновими явищами злочинності, серед яких: деморалізація осіб, які складають групу ризику злочинності, загострення етнокультурних розбіжностей, міграційні процеси (легальна, нелегальна міграція) тощо. У зв'язку із цим пильної уваги потребує розробка заходів і механізмів ефективності й взаємоузгодженості всіх суб'єктів правового виховання та якісна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи

у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Дієвим має стати використання позитивного досвіду історичної спадщини й внесення інноваційних доробок, які б відповідали сучасним стандартам соціально-правової матриці.

Поряд із соціально-правовим впливом вагоме місце займає самовизначення, самовиховання, самореалізація особистості, що містить вміння та спроможність правового аналізу правових процесів, явищ, ситуацій.

На думку М. Шульга, навіть якщо наші міркування й будуть у чомусь недосконаліми, незавершеними, все одно винести їх на публічне обговорення буде краще, ніж не робити нічого. Уже сама постановка проблеми, повернення до неї уваги колег-науковців може бути корисною, оскільки є сподівання, що знайдуться автори, які захочуть продовжити аналіз проблеми через призму свого бачення, зможуть її поглибити, знайти в ній нові ракурси [15, с. 14].

Висновки і пропозиції. Таким чином, правове виховання у сфері запобігання, протидії домашньому насильству засвідчує багаторівневу організацію правового виховання на мікро-, макро- й індивідуальному рівнях, що за умов сучасних системних реформ суспільства потребує вдосконалення механізмів правового виховання. Зазначене охоплює злагоджену діяльність суб'єктів правового виховання; посилення ролі відповідального батьківства; формування автономії особистості, поваги до прав людини й громадянина, підвищення правової культури з дотриманням моральних та етичних норм соціальної матриці. Перспективами подальших наукових пошуків досліджень вбачається вивчення впливу психоневрологічного статусу особи на прояви домашнього насильства.

Список використаної літератури:

1. Об'єднуємо зусилля всіх органів влади, щоб запобігти та протидіяти домашньому насильству / Міністерство соціальної політики України. 05 травня 2020 р., 13:03. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18596.html> (дата звернення: 09.11.2020).
2. Зінсу О.І. Соціальні та юридично-психологічні аспекти домашнього насильства. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 114 (1) (травень 2020 р.). С. 79–87. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201141.79> (дата звернення: 09.11.2020).
3. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р. / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2018. № 82. С. 74. Ст. 2726.
4. Про Національну програму правової освіти населення : Указ Президента України від 18 жовтня 2001 р. № 992/2001 / Президент України. *Офіційний вісник України*. 2001. № 43. С. 36. Ст. 1921.
5. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А.П. Гетьман, Л.М. Герасіна, О.Г. Данильян та ін. ; за ред. В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, О.Г. Данильяна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2013. 440 с. URL: library.nlu.edu.ua/VUXOVANNY_2010 (дата звернення: 09.11.2020).
6. Грищенко І.В. Профілактика проявів насильства щодо дітей у сім'ї та закладах освіти. *Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи* : збірник тез Обласної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р. Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, ЧНТУ, 2019. С. 31–33. URL: stu.cn.ua/files/zbirnik-nas.pdf (дата звернення: 09.11.2020).
7. Туз Н.Д. Вплив недоліків сімейного виховання на формування особи неповнолітнього злочинця. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 327–332. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvlduvs_2013_1_38 (дата звернення: 09.11.2020).
8. Гальцова В.В. Домашнє насильство як суспільно небезпечне посягання на сім'ю та виховання неповнолітніх. *Одеські юридичні читання* : матер. всеукр. наук.-практ. конфер., м. Одеса, 10–11 листопада 2017 р. / за ред. Г.О. Ульянової ; уклад.: О.В. Дикий, Ю.Д. Батан. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 145–147. URL: <http://hdl.handle.net/11300/9500> (дата звернення: 09.11.2020).
9. Шкробут М.А. Сепарація від батьківської родини як необхідна умова щасливого

- подружнього життя. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2018. № 3 (37). С. 69–77. URL: [irbis-nbuv.gov.ua>cgi-bin>irbis_nbuv>cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64) (дата звернення: 09.11.2020).
10. Денисенко С.Ф. Сім'я як визначальний фактор у профілактиці молодіжної злочинності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 217–222. URL: [kul.kiev.ua>images>chasop](http://kul.kiev.ua/images/chasop) PDF (дата звернення: 09.11.2020).
11. Задорожна Г.С. Педагогічні умови правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї і закладу освіти : дис. ... канд. пед. наук : 03.00.08 «Дошкільна педагогіка» ; Сумський державний педагогічний інститут імені А.С. Макаренка. Суми, 2018. 217 с. URL: [pdpu.edu.ua>doc>zadorojna>dis](http://pdpu.edu.ua/doc/zadorojna/dis) PDF (дата звернення: 09.11.2020)
12. Рацул А.Б. Основні принципи і завдання стратегії сімейного виховання. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 134. С. 192–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_134_50 (дата звернення: 09.11.2020).
13. Київський міський центр сім'ї «Родинний дім». Офіційний сайт (станом на 04 вересня 2020 р.). URL: www.kmcs.com.ua (дата звернення: 09.11.2020).
14. Буковинський А.Й. Освітня програма «Основи сім'ї». URL: osnovy.info (дата звернення: 09.11.2020)
15. Шульга М.О. Збій соціальної матриці : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 284 с. URL: [i-soc.com.ua>news>shulga-...](http://i-soc.com.ua/news/shulga-...) (дата звернення: 09.11.2020)

Zinsu O. Legal education as a component of the system of prevention and counteraction to domestic violence

The scientific article is devoted to the analysis of legal education and its role in the field of prevention, counteraction to domestic violence. The logic of presenting the results of the study highlights the essence of legal education as an element of state building and as a structural unit of the system of prevention and counteraction to domestic violence. Given the complexity and versatility of the voiced issues, the paper focuses on positive and natural law, which is important for identifying and justifying the modern paradigm of state formation in Ukraine, and thus revising the criteria of lawful behavior in the family, life, family. This approach allows to cover the integrity of the essence of legal education in relation to its dynamic and statistical nature, and therefore its role as a purposeful process of qualitative changes in personality, carried out in content and technological unity under certain psychological and pedagogical conditions, principles, rules.

The functions and organizational forms of legal education are singled out in the work. Based on the survey of parents regarding family upbringing, the role of the family in the formation of the value-semantic sphere of personality is determined. It was found that legal education as a means of preventing and combating domestic violence is carried out at the macro, micro and individual levels. It is noted that the determinants of the results of legal education as an integrated multifactorial formation are a set of factors of socio-economic, political, biological, psychological nature.

The leading link in the effectiveness, efficiency and effectiveness of legal education in the field of prevention, combating domestic violence is a comprehensively developed and clearly coordinated coherence of the subjects, participants in legal education. An important condition for achieving the expected results of legal education is the proper organization of human rights and education campaigns among the population. Innovative measures of legal education in the form of trainings, role-playing games, modular training, workshops, etc. are considered expedient.

Emphasis is placed on the relationship of legal education with the level of social satisfaction and emphasizes the role of self-realization, self-development, self-education of the individual in shaping the legal worldview and the ability to independently orient and analyze legal situations, processes and phenomena. A promising trend in the modernization of legal education in the field of prevention and combating domestic violence is the study of domestic and foreign experience, which encourages the development and application of innovative methods of legal education, strengthening protection of human and civil rights, rule of law, peace, harmony and social welfare.

Key words: state, society, law, social and legal matrix, socialization, domestic violence, legal behavior, legal education, marginality, legal responsibility.